

substantial factors which induced the habitants of Zakerzonnya to the move in USSR . It is marked that poor job of transport systems braked the process of migration substantially. Joint activity of UPA and AK is reflected also, directed on stopping of deportation ukrainian population.

Key words: east border, deportation of Ukrainians, Zakerzonnya, Lemkivschina, Kholmschina, Nadsyannya, Pidlyashshya.

УДК 9323: 94 (92) (477) 1944–1954

Аліна Пони́паляк

ПІДПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАСИЛЯ КУКА 1944–1954 РР.

У статті досліджується підпільна діяльність Василя Кука упродовж 1944–1954 рр. Окремо розглянуто методи та засоби боротьби В. Кука з радянською пропагандою. За архівними документами та персональними спогадами В. Кука подається розлогий опис й науковий аналіз передумов та причин його боротьби із радянською владою і радянськими спецслужбами безпеки в умовах Другої світової війни і повоєнний період. Стаття присвячена ролі В. Кука і його впливу на Українську Повстанську Армію та Організацію Українських Націоналістів. Важливим аспектом роботи є розгляд особистостей підпільної боротьби українського визвольного руху.

Ключові слова: Василь Кук, НКВС, пропаганда, український визвольний рух, ОУН, УПА, головнокомандувач УПА.

Однією із яскравих особистостей з героїчного покоління війн і збройної боротьби за державну незалежність України у ХХ ст. є постать останнього головнокомандувача УПА й одного із лідерів ОУН – Василя Кука, життя якого розпочинається за рік до початку Першої світової війни, об'єднує більшість трагічних періодів української історії ХХ ст., й закінчується вже в часи нашої сучасності, за шість років до початку Революції Гідності.

Наукова актуальність цієї теми полягає в тому, що без вивчення таких, безумовно, важливих історичних явищ, як ОУН і УПА, не зможемо зрозуміти загальні процеси в новітній історії України і Центрально-Східної Європи в цілому, й, як наслідок, будуть не проаналізовані базові бачення сучасних політико-історичних процесів й можливого прогнозування нашого подальшого цивілізаційного розвитку. А дослідження історії українського визвольного руху ХХ ст. не можливе без розгляду окремих, провідних персоналій, таких, як В. Кук.

У звітах про проведену роботу боротьби із підпіллям ОУН і УПА на західних теренах, радянська влада постійно акцентувала, що одним із найбільших ворогів СРСР є українське підпілля і його командири, таким ворогом був і В. Кук, який був прекрасним пропагандистом, конспіратором, активним борцем проти радянської влади. У підпільних друкарнях, за його наказом значним накладом друкувалася підпільна література і листівки, які масово розповсюджувалися територією західноукраїнських земель, підконтрольних радянському уряду. В. Кук намагався писати доступною мовою під псевдонімом «Агроном Лука Леміш», підіймаючи надскладні питання, які стосувалися колгоспів і радянської диктатури: «В листівці доцільніше показати, що замість РО МВД, РО МГБ вживати – районне НКВД-НКГБ, тому, що нові офіційні назви не все народ знає і тому доцільніше вживати найбільш зрозумілих для широких мас означень. Інакше мається справа у звітах чи фаховій літературі» [5, с. 53]. У своїх праці «Гарматний вишкіл» він подавав основи підпільної і партизанської боротьби. Знання, які він здобув під час перебування у Кракові на курсах старшин ОУН «Леміш» коротко виклав у зазначеній публікації. Варто зазначити, що В. Кук вважав, що «...навіщо писати про щось важливе на п'ятсот сторінок, якщо все можна розписати конкретно на двадцять» [5, с. 22]. Такі короткі праці-брошури були популярними як серед цивільного населення, так і серед вояків УПА.

«Леміш» вважав, що пропагандистська діяльність підпілля є основою для залучення нових кадрів до їх участі в національно-визвольному русі. Незважаючи на конспірацію, за В. Куком активно слідували спецслужби СРСР, які в оперативних зведеннях неодноразово описували так портрет «Леміша»: «...низького зросту, широкоплечий, трохи сутулий блондин, очі блакитні, останнім часом ходить не голеним у поношеному селянському одязі» [2, арк. 150]. У їх звітах акцентувалася увага на те, у що був він одягнений, як себе поводив, хто з ним спілкувався. Зокрема, зазначалося, що образ звичайного селянина він приміряв не лише на себе й для своїх бійців з групи охорони: «... часто носить поношений селянський одяг, так само і вдягаються його охоронці. При спілкуванні з населенням «Леміш» і його оточення поводитися доволі конспіративно, псевдо один одного не називали, пересувалися приховано [8, с. 401].

Повідомлялося, що Василь Кук говорить спокійно, упевненим голосом, не вимовляє літеру «Л», страждає на хворобу шлунку, тому при собі носить постійно фляжку із настоєм полину, а на

нарадах керівного складу особового керівного складу особистий кухар готує йому дієтичну гречану кашу». Трохи раніше з агентурно-слідчих матеріалів МДБ УРСР зазначалося, що «Леміш» є одним із найкрупніших організаторів і керівників підпілля. Він широко відомий і має значну вагу, а також близькі особистості зв'язки серед активу оунівського підпілля на Україні. Він також широко відомий в колах української націоналістичної еміграції і серед всіх членів закордонного проводу ОУН. Для нього неабияку роль відігравала пропаганда. Про роботу В. Кука, яка стосувалася пропаганди, можемо дізнатися з його листа від 4 серпня 1945 р.: «Посилаю ще частину бланків, що є у мене. Тільки усі вони вже попадали. Усіх 60 штук. 5. Посилаю Вам інформат. матеріали (20 штук), які використайте відповідно до потреб у Вашому терені. У деяких, як напр. «Стрілецькі вісті», є і очевидна політична срунда. Це все – матеріали з різних теренів, але офіційний від пр. По 1 пр. передаю «Слово», «Декларацію», «Повстанець» скоро отримаєте більше. 6. Олег прийшов знов з відділом до мене. Я з ним не бачився. З ним був також і Наливайко. Ол. є у людей др. Михайла. Що робить д. Роман? Чи поїхав вже дальше? Повідомте його, що записку до тьоті Хіври передав» [3, арк. 8–9].

Органи державної безпеки СРСР намагалися дізнатися про українське підпілля все можливе як у місцевих мешканців, які підтримували УПА, так і серед деяких підпільників, шантажуючи їх. Таких агентів часто розкривали в УПА. Це дуже шкодило підпіллю, бо подібні спецоперації зі знешкодженню агентури викликали недовіру і постійну підозру. Подібне трапилося на Волині, коли до підпілля УПА надіслано двох агентів радянських спецслужб, яких розсекретили. До речі, про це повідомляє у своєму листі до В. Кука М. Козак від 3 жовтня 1945 р. «Вже в попередній почті я згадував Вам про дві дівчини, які прибули для зв'язку зі СУЗ, та переслав відпис привезеного грипса і «Відкритий лист Рильському». Взявши на перевірку тих дівчат, вийшло, що вони обидві заангажовані і НКВД читало того відкритого листа і почту. Чи Таран працює також в НКВД не відомо, бо дівчата одна про другу конкретно не знали, але одна про другу додумувалися, що мусить працювати також. Одна дівчина Ніна Калуженко родом з Луцька, її ми ліквідували, а друга Фоя Люда зі СУЗ. Живе у Києві – вислана до Києва нами. Долучую два прим. протоколу Фої Людї, з яких Ви докладно довідаєтеся про суть цілої справи. Люда гарна дівчина, мудра, розробляв я її сам. Говорив з нею три дні, пішла на щирість без одного бука(без застосування тортур під час слідчих дій із зізнання – авт.). Ніну я вислав до Модеста, протоколу ще не дістав, тільки писав мені. Протокол вишлю другим разом. Люду вислав до Києва зі запискою (відпис подаю) і літературою, яка вичислена у записці. Висилаю, Вам також оригінал грипса зі СУЗ – хоч він був би мені ще потрібний, як прибуде Таран. Частина між тими людьми, які ще є в ОУН на СУЗ, є ще чесна, але про них докладно знає НКВД і тримає як зачіпку на дальше. Що з Тараном? Думаю, що Чорний сидить в тюрмі у Києві, це дуже конспірують. Можливо, ще пришлють його до нас. Прошу подати свою думку на ту справу і чи добре, що я вислав Люду? Думаю не зашкодить, що дальше будуть говорити Людї на НКГБ. По приїзді вона мала говорити з кимсь з наркому НКГБ. Присягалася, що буде щирою і все скаже – зробить все, щоб оправдати себе у нас. Я побудував для неї легенду, а як навіть скаже правду с ким бачилася і де, то це мені не пошкодить. Щиро вітаю» [3, арк. 13–14].

Через те, що у В. Кука і Романа Шухевича були різні погляди на методи конспірації та їх виконання на цьому ґрунті, у них псується стосунки, як свідчить на у допиті зв'язкова Р. Шухевича – Катерина Зарицька. «Леміш» не хоче і не вміє працювати з ним, завжди індивідуально вирішує усі питання, він як організаційний референт Головного проводу ОУН і керівник оунівського підпілля на Волині, Подільському краї і на Сході, завжди ретельно оберігав свої організаційні зв'язки на цій території і при розв'язанні тих чи інших питань уникав радитися із Р. Шухевичем і навіть усував його від участі у керівництві ОУН на цих областях. В. Кук вважав, що Р. Шухевич недостатньо зволикає на методи конспірації, адже неодноразово Р. Шухевич їх порушував. Банально поїхавши на відпочинок для оздоровлення у 1948 р. до Одеси, дуже часто під час війни він ходив до театру і опери у Львові. Тим самим нехтував методами підпільної боротьби, адже в будь-який час Р. Шухевича могли арештувати. Для В. Кука конспірація і методи конспірології були всім, адже він розумів, що безпека насамперед дуже важлива і необхідна під час війни і підпільної діяльності в СРСР в післявоєнні роки. Незважаючи на складні стосунки Р. Шухевича і В. Кука, вони вели постійне листування, у якому ділилися власними враженнями і думками, щодо пропагандистської роботи ОУН. Один із перехоплених радянськими спецорганами документів відображає їхнє листування. «Из печатних документов, которые я получил от Вас, хорошими воспитательными материалами считаю: «История революционной борьбы на СУЗ по 1920 год». «История Украинской нац. Революции» «Освободительная борьба Мазепы и Орлика». Прошу это переслать Максиму для распространения по всему ЗУЗ» (переклад з української на російську – примітка автора) [2, арк. 249].

Радянська влада назвала В. Кука «найнебезпечнішим ворогом», щоб його схопити були залучені усі можливі ресурси органів радянської держбезпеки. За його дружиною Ульяною Крюченко

– «Оксаною» вели нагляд. У листі до Р. Шухевича про новини підпілля, який був перехоплений спеуслугами і перекладений російською мовою В. Кук зазначав: «Братъ жену в подполье я не хотел и принял меры, чтоб ее легализовать. Наконец удалось мне пристроить ее как переселенку в одной пересыльной семье в Золочеве. Так жила она там два года совсем акклиматизировалась. Ребенка определили у моих родителей. Несколько раз їздила домой к ребенку. Откуда ступил провал мне трудно определить, однако несомненно, что только в следствие предательства. 7 июля 1949 г. пришло МГБ в хату организовывать колхоз: одеты в штатское и военное, и арестовали. Факт произошел так что один неожиданно ухватил за руки, а другие за горло и щеки, чтоб арестованная не могла отравиться. На месте был врач, который же ей заявил что она жена «Лемиша», что ребенок находится уже у них годами и т.д., так что выкручиваться не было смысла. Жена созналась, что она действительно есть женой «Лемиша». Он приходит к ней на квартиру, а где находится, она не знает. Не знает ничего об организации, ибо с 1945 г. никакого участия в организационной работе не принимает. Вообще обращалась корректно и всячески стремились склонить жену к тому, чтобы она выдала меня. Заверили ее, что меня не убьют, а хотят взять живим и договорится со мной.

Жена была уверена, что от меня никто не придет. Еслираньше я приходил, то уже с весны этого года по конспиративным соображениям в дом никто не приходил. С женой я встречался вне дома заранее обусловленном месте встречи, а также в обусловленных местах я оставлял через боевика записки.

14 июля я был на месте встречи, о засаде жена предупредила другую семью, к которой иногда заходили боевики, и от этой семьи боевики 16 июля узнали о ситуации и сообщили мне.

В хозяйстве большевики находились 4 недели. Ночью – в печи и шкафу, а днем – на чердаке конюшни. Хозяевам, а иногда и арестованной, разрешали свободно ходить во дворе и разговаривать с людьми, которые приходили. В первый день прихода большевиков сбежала дочь хозяев, а 4 августа убежала жена вместе с хозяйкой» [6, с. 98].

3 1949 р. радянські спецслужби активно намагалося знайти В. Кука. «Леміш» намагався уникнути переслідувань і піклувався про збереження життєздатності підпілля. Щоб зменшити втрати в ОУН, В. Кук дав вказівку на мінімалізацію збройних виступів і акцій, рекомендував робити укриття на межі Станіславської, Дрогобицької і Львівської областей, що мало б зберегти середні ланки підпілля від втрати конспіративних каналів зв'язку із командними центрами [7, с. 131].

Підпілля знало про депортацію українського населення, яке підтримувало національно-визвольний рух. У листі В. Кука від квітня 1948 р. до Р. Шухевича зазначалося, що «Відносно насильного вивезення українського населення на заслання, потрібно якнайкоріше зібрати докладні відомості приблизно за таким взором, напр.: I – родини підпільників, II – родини вбитих рев. і повст., III – арештованих, IV – що є хтось з род. за корд., V – що служили в нім. арм. або адм., VI – інших. Впорядковувати дані по категорії від I до VI в міру можливостей. В потребі можна впровадити інші означення до рубрики заміток. З кожного р-ну подати також і місцев., з яких не вивезено нікого. При кожному р-ні окремо подати опис як відбулося вивожування. Усі акти насильства, грабежей і т. п., а також відомости де зараз знаходяться і в яких умовах (на основі листів, які приходять). Провокації – це улюблений метод більшовиків і їх на Вашому терені було вже немало і напевно ще багато буде. Добре, що Ви на це в пору реагуєте. Маю на думці листівку «Громадяне, бережіться більш. підступів та провокацій». Найнебезпечніші будуть вони на відтинку легальників і тут треба бути максимально чуйним» [1, арк. 391–399].

Терор радянської влади серед цивільного населення, насилля і масове вивезення людей, це те, що змушувало УПА діяти іншими методами. В. Кук розумів, що боротися з СРСР буде вкрай важко, це було майже неможливо без підтримки Заходу. Після 1945 р. підпілля очікувало на наступний етап світової війни з СРСР. Він неодноразово зазначав, що довго триматися підпілля без підтримки не зможе. Незважаючи на складність боротьби з радянською владою, В. Кук давав розпорядження про ведення підпільної діяльності. «Українські селяни зах. обл. України» – антиколгоспна аргументація замало ударна. Треба вживати також відповідних прикладів з життя колгоспників, а також прикладів з солідарної боротьби селян проти колгоспів і їх успіхів в боротьбі. Під такою назвою у підпіллі ОУН упродовж 1941–1952 рр. з'явилося щонайменше 25 різних листівок [1, арк. 391–399].

Для УПА питанням колективізації Західної України стало стратегічним в боротьбі із радянською владою. Адже ці дії вели б до втрати підтримки місцевого населення а також до подальшої не можливості ведення боротьби. Тож В. Кук видав таке розпорядження: «Тому треба: а) Фізично ліквідувати більшовицьких активістів к/г діла, як шкідників народу. б) знищувати к/г будівлі; в) заставляти селян назад забирати з к/г свою худобу, знаряддя праці і т. п.; г) заставляти к/г управління і працівників к/г адміністрації відмовляти від виконання їх обов'язків. Непослушних прилюдно карати буками з попередженням; д) не дозволяти на ніяке колективне

збирання врожаю і інші роботи, а кожний хай збирає і працює для себе; е) далі посилено вести проти к/г пропаганду, використовуючи факти так з нужденного життя к/г на СУЗ, як і місцеві, з власної області, р-ну чи села. Крім того, сильно акцентувати приклади з цих сіл, де завдяки солідарності і витривалості селян не вдалося більш. терором заложити к/г. К/г відтинок нашої боротьби повинен ще сильніше затіснити нашу одностайну поставу з цілим народом. Своєю зброєю ми мусимо виступити на захист нашого селянства перед жадливим к/г рабством. Ми ще в силі багато в цьому напрямі зробити і поки не пізно серйозно вдарити по більш. планах опанувати наші землі через колективізацію. В парі з к/г акцією треба нищити МТС, а особливо трактори і інші машини під час праці на к/г полях. Цей машинізації у советів аж так багато немає (на все УРСР є тільки 1200 МТС), є вона відносно дорога і всеціло державна. В к/г акцію включити і рад/г, які треба нищити як маєтки партійної і сов. буржуазії. Зокрема, в час жнив доцільно палити рад/г збіжжя, тільки так, щоб від цього не потерпіло людське. Набір робочої сили. У деяких теренах більш. на велику скалю проводять мобілізацію населення у промисловість і ФЗН. Така мобілізація має на цілі витягнути з наших теренів найздоровший фізично елемент у свої центри і в цей спосіб назараз мати дешеву робочу силу, а на випадок евентуальної війни легко перевести мобілізацію і забезпечитися перед неминучою повстанчою боротьбою. Населення з успіхом викручується і втікає від таких «мобілізацій», маючи немалий досвід, в тому ще з нім. часів. Ми зі свого боку пропагандивно і своїми вказівками порадами повинні піддержувати населення» [1, арк. 391–399].

У 1950-ті рр. становище підпілля погіршувалося, про це свідчив і В. Кук, неодноразово спілкуючись про це зі своїм оточенням. «Ми стоїмо біля краю власної могили, зв'язку із закордоном нема, людей у краю майже теж не лишилось. Друже «Леміш» – сказав його співбесідник – чому б Вам не піти закордон, розповісти про справи в терені?». «Я і десятки кілометрів за ніч не пройду, хворий шлунок звалить через кілька переходів. Тим більше, що закордоном мене вважають терористом. Спробуй я порадити їм почитати «Капітал» К. Маркса відразу назвуть мене більшовицьким агентом. Краще я чесно загину тут, не збираюсь сваритися з тими панамі» [7, с. 139].

Боротьба В. Кука продовжувалася, він часто змінював місця дислокації, це гарантувало бодай позірну безпеку, адже радянські каральні органи пильнували за ним, фіксуючи у зведеннях тих осіб, які з ним спілкувалися. Подекуди знали, у яких криївках він зимував. Головна мета була схопити «Борсука» та «Трьосотога» – під такими псевдо фігурував у документах радянських спецслужб В. Кук. Безпосереднім розшуком та арештом В. Кука займалася оперативно-розшукова група КДБ УРСР під кодовою назвою «Пастка». Відбулося це в Іванківському лісі Львівської області. Для зустрічі з В. Куком підготовлено одну із криївок, у якій він зупинявся упродовж 1947–1952 рр. Укриття розмінували, всередині побілили, висушили примусами, загалом, надали криївці обжитого вигляду. Там же замаскували радіосигнальні апарати «Тривога», вивісивши антени під кору дерев. У ніч з 20 на 21 квітня 1954 р. вселили туди трьох спецагентів [6, с. 163]. В. Кук так згадував про свій арешт «Я йшов на Волинь, щоб зустрітися з провідником В. Галасою, але 18 серпня 1953 р. він був захоплений провокаторами КДБ. Ці ж провокатори захопили і мене 23 травня 1954 року». Оскільки В. Кук потрапив до епіцентру оперативних задумів КДБ із розвалу ОУН не лише в СРСР, а й за кордоном, скоріш з все, це і врятувало йому життя. Коли журналісти, у часи незалежності в нього поцікавилися яка в нього думка з цього приводу, він відповів: «Спочатку вони думали виманити С. Бандеру, посилаючи ніби від мого імені фальшиві радіограми але СБ ОУН встановила, що ці радіограми фальшиві, й тоді КДБ вбило Бандеру в Мюнхені» [7, с. 153].

Отже, є очевидним, що особа В. Кука стала знаковою для радянської влади, адже його планували використовувати в дискредитації національно-визвольного руху і з метою морально-політичного знищення націоналістичних центрів за кордоном.

Список використаних джерел

1. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). Ф. 13. Спр. 376. Т. 7. Арк. 391–399.
2. ГДА СБУ. Ф. 65. Спр. С-9079. Т. 52. Арк. 249. 3. Там само. Ф. 2 (упр. 2-Н). Оп. 58 (1953 р.). Спр. 9. Т. 1. 4. Там само. Ф. 6. Спр. 51896-ФП. Т. 2. 5. Кук В. УПА в запитаннях і відповідях Головного командира. Львів: Галицька видавнича спілка, 2007. 80 с. 6. Веденєв Д. Одиссея Василя Кука. Военно-политический портрет последнего командующего УПА. Киев: «K.I.C», 2007. 346 с. 7. Веденєв Д. В., Биструхін Г. С. «Повстанська розвідка діє точно і відважно...». Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення Організації українських націоналістів та Української повстанської армії. 1940–1950-ті роки / Національна академія Служби безпеки України. Український інститут військової історії. К., 2006. 568 с. 8. Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940–1950) / Ред. рада: Богунов С., Боряк Г., Кокін С. (співголова). Інститут національного державознавства; Галузевий державний архів служби безпеки України. Т. 2. К., 2007. 584 с.

References

1. Haluzevyy derzhavnyy arkhiv Cluzhby bezpeky Ukrainy (dali – HDA SBU). F. 13. Spr. 376. T. 7. Ark. 391–399.

2. HDA SBU. F. 65. Spr. S-9079. T. 52. Ark. 249. 3. Tam samo. F. 2 (upr. 2-N). Op. 58 (1953 r.). Spr. 9. T. 1. 4. Tam samo. F. 6. Spr. 51896-FP. T. 2. 5. Kuk V. UPA v zapytannyakh i vidpovidyakh Holovnoho komandrya [UPA in questions and answers of the Chief Commander]. L'viv: Halys'ka vydavnycha spilka, 2007. 80 s. 6. Vedeneev D. Odisseja Vasilija Kuka. Voenno-politicheskij portret poslednego komandujushhego UPA [Odyssey of Vasily Cook. Military and political portrait of the last commander of the UPA]. Kiev: «K.I.S.», 2007. 346 s. 7. Vyedyenyeyev D. V., Bystrukhin H. S. «Povstans'ka rozvidka diye tochno i vidvazhno...». Dokumental'na spadshchyna pidrozdiliv spetsial'noho pryznachennya Orhanizatsiyi ukrayins'kykh natsionalistiv ta Ukrayins'koyi povstans'koyi armiyi. 1940–1950-ti roky [«Insurgent Intelligence works accurately and courageously ...». The documentary heritage of special units of the Organization of Ukrainian Nationalists and the Ukrainian Insurgent Army. 1940–1950s] / Natsional'na akademiya Sluzhby bezpeky Ukrainy. Ukrayins'kyi instytut viys'kovoyi istoriyi. K., 2006. 568 s. 8. Roman Shukhevych u dokumentakh radyans'kykh orhaniv derzhavnoyi bezpeky (1940–1950) [Roman Shukhevych in the documents of the Soviet state security agencies (1940–1950)] / Red. rada: Bohunov S., Boryak H., Kokin S. (spivholova). Instytut natsional'noho derzhavnavstva; Haluzevyi derzhavnyi arkhiv sluzhby bezpeky Ukrainy. T. 2. K., 2007. 584 s.

Alina Ponypalyak

SUSTAINABLE ACTIVITY OF VASILY KUKKA 1944–1954 RR.

The article investigates the underground activities of the last Commander-in-Chief of the Ukrainian Insurgent Army Vasyl Kuk in the period from 1944 to 1954. Separately examined are the methods of V. Kuk's struggle against Soviet propaganda. Archival documents and personal memories of V. Kuk provide an extensive description and scientific analysis of the background and reasons for V. Kuk's struggle against the Soviet authorities and the Soviet secret services in the conditions of the Second World War and the post-war period. The article is devoted to the role of V. Kuk and his influence on the Ukrainian Insurgent Army and the Organization of Ukrainian Nationalists.

Key words: Vasyl Kuk, NKVD, propaganda, Ukrainian liberation movement, OUN and UPA, UPA commander.

УДК 94(477.8)

Олег Малярчук

ФОРМУВАННЯ КАДРІВ МАСОВИХ РОБІТНИЧИХ ПРОФЕСІЙ НА ПРИКЛАДІ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано специфіку формування кадрів масових робітничих професій у західних областях Української РСР на прикладі окремо взятої Івано-Франківської області через систему трудового виховання та професійної орієнтації молоді, зусилля, спрямовані на формування в учнів марксистсько-ленінського світогляду, проблеми, з якими зустрічався випускник училища на виробництві, роль так званого «соціалістичного змагання» у налагодженні тісних зв'язків із колективами базових підприємств.

Ключові слова: будівництво, професійна технічна освіта, молодий робітник, індустріалізація, будівельний загін, ідейне загартування.

Прикарпаття середини ХХ ст. вирізнялося величезним розмахом будівництва. У Калуші, Бурштині, Долині, Надвірній, Коломиї і в обласному центрі Івано-Франківську й навіть у невеликих селищах зводилися численні риштування новобудов. Будівельники створювали підвалини для подальшого розвитку економіки Івано-Франківщини – індустріалізації. Лише у 1965 р. введено майже стільки основних фондів, скільки їх було на початок семирічки. Введення в дію нових виробничих потужностей – таке було основне завдання будівельників і монтажників. Офіційна політика компартії і уряду полягала в розбудові економічного потенціалу країни, де домінував військово-промисловий комплекс. Житлове будівництво, соціально-побутова інфраструктура міст і селищ зводилася за залишковим принципом – 2–8 % від загальних капіталовкладень.

Назагал керівники будівельних організацій, приділяючи основну увагу пусковим об'єктам, ставилися до об'єктів соціально-культурного призначення, як до пасинків. Будівельники на угоду політичній кон'юктурі, «здавали» головні промислові об'єкти в більшості випадків вчасно, але із багатьма недоробками. Акт приймальної комісії, підписаний (у зведеннях усе, ніби, гаразд), а фактично минали тижні, а іноді й місяці, поки завод видавав першу готову продукцію. По суті, це один із варіантів радянського окозамилування. Адже, кожне будівництво проходило під безпосереднім контролем райкомів і міськомів партії, парткомми на будовах, первинними партійними організаціями будівельних і спеціалізованих управлінь, комсомолу, профспілки.